

Pravidla pro seminární úkol z lexikologie – jarní semestr 2018

Zpracování lexikografické reflexe zastarávajícího lexika z korespondence 1. poloviny 20. století

Seminární práci odevzdáte ve výtisku a zašlete i v elektronické podobě vybranému studentovi (= „styčnému důstojníkovi“). **Páteční skupina do pátku 27. 4. 2018, středeční skupina do středy 2. 5. 2018.**

V elektronické podobě nazvete soubor Vaším jménem. Také text práce bude uveden Vaším jménem, rokem vypracování práce, označením seminární skupiny a výčtem čísel dopisů, které jste zpracovávali.

Dále opíšete níže uvedené čestné prohlášení, vytisknete ho a podepsané odevzdáte společně se seminární prací.

Čestné prohlášení: Materiály z archivu soukromé korespondence, které mi byly svěřeny, jsem použil(a) jen k vypracování tohoto seminárního úkolu. Bez vědomí vedoucí semináře je nebudu dál šířit ani jinak využívat.

Úkol:

Projdete všechny přepisy dopisů, které jste dostali ke zpracování, a vyhledáte v nich (jen v textech dopisů, ne v poznámkách přepisovatelů, které jsou v prepisech ohraničeny složenými závorkami) slova, **kteřá nejsou zachycena v Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost (SSČ). Budete pracovat se SSČ z roku 2005** nebo s pozdějšími výtisky. Z vyhledaných slov utvoříte abecedně seřazený seznam (viz níže).

Do seznamu dále zařadíte i slova, která **sice v SSČ jsou, ale provází je tyto konkrétní charakteristiky**: zast., dř., hist., kniž., řidč. (pozor – je nutno si uvědomit, že ve slovnících některé charakteristiky platí pro celý heslový odstavec, jiné pouze pro určitý význam, formu apod.). V takovém případě heslové slovo ve vytvářeném seznamu **zažlutíte** a v kulaté závorce za ním uvedete zmíněnou **charakteristiku**. (Pokud se v těchto případech v SSČ sledované příznaky objeví v kombinaci s jinými příznaky, uvedete jejich plný výčet, např. *zast. ob.; kniž. a expr.*)

Nebudete vypisovat slova, jejichž realizace v korespondenci se od podoby v slovníku liší jen **pravopisně** či v důsledku překlepu (*skouška, skola*) nebo se liší jen **pravidelnou** nářeční, příp. obecněčeskou obměnou hláskové stavby nebo gramatické formy (*kópit, naša, chodijó*).

Slovotvorné (příp. nepřavidelné hláskové) nářeční i nenářeční odlišnosti nenalezené v slovníku však zaznamenávat budete (např. *koupelka, plovat*).

Pokud si nebudete s nějakým případem vědět rady, raději ho do seznamu rovněž zařadíte a dáte ho do složené závorky. {...}

Tvorba seznamu

Vypsaná slova ze všech dopisů shrnete do jednoho seznamu. Budete je řadit pod sebe na samostatné řádky podle abecedy. Každé slovo bude vždy nejprve zapsáno tučně (=heslové slovo), a to v základní podobě, tj. u ohebných slov v podobě nominativu či infinitivu (i pokud byste ji měli vykonstruovat), a s opravenými nedostatky typu překlepu nebo pravopisné chyby. Slova, která jste našli v SSČ s výše vypsávanými konkrétními charakteristikami, budou zabarvena žlutě a v závorce za nimi bude v kulaté závorce uvedena dotyčná charakteristika (případně v kombinaci s charakteristikami dalšími), viz výše.

Dále bude v řádku vždy následovat kurzivou citace reálného dopisového kontextu (v rozsahu alespoň jedné věty, a to i v případě, že význam dostatečně dokládá i kratší úsek; pokud je to pro porozumění nutné, je možno uvést i kontext vícevětý; citace bude zachovávat všechny grafické rysy originálu, tedy i chyby, překlepy, nedostatek diakritiky apod.). Za citací v kulaté závorce uvedete číslo dopisu, z něhož zaznamenané slovo pochází. Najdete-li totéž slovo v jednom dopise (nebo ve více dopisech svého vzorku) opakovaně, uvedete jen jeden vybraný citát, ale v závorkách připojíte všechna čísla dopisů, případně i opakovaně číslo jednoho dopisu. Číslo dopisu, z něhož uvedete citát, bude tučně.

Pokud v SSČ určité slovo sice nenajdete, ale naleznete slovo formou blízké, napíšete do řádku za číslo dopisu (dopisů) středník, připíšete „v SSČ jen“ a uvedete kurzivou formálně blízké slovo ze SSČ (pokud je v SSČ více formálně blízkých slov, uvedete jen to nejbližší, resp. slovotvorně fundující). Např. „**brigoška** ... ; v SSČ jen *brigáda*“, „**civilka** ... ; v SSČ jen *civilní*“. (Vypisujete samozřejmě jen formálně blízké lexémy, které jsou k Vašemu heslovému slovu v nějakém slovotvorném a významovém vztahu, tedy ne např. brigoška – briketa.)

Pokud v SSČ najdete jen slovo sice formou s heslovým slovem Vašeho seznamu shodné, ale významem odlišné, napíšete do řádku za číslo dopisu (dopisů) středník a připíšete „v SSČ jen v jiných významech“. Např. u hesla **hrabat** (pokud byste toto sloveso našli v korespondenci ve významu 'ošklivě psát', který není v SSČ u polysémního slovesa *hrabat* zaznamenán).

POZOR: Obecně je třeba při hledání ve slovnících dávat pozor na nestejně zpracování odvozenin – v některých slovnících mají samostatná hesla, v jiných jsou jen přihnízďované. Je proto třeba hledat i v přihnízďovaných podobách v rámci heslového odstavce. Týká se to např. deminutiv, předponových odvozenin, zachycení vidových protikladů apod.

Do seznamu nebudete vůbec dávat: vlastní jména (a adjektiva od nich odvozená) a zřetelné přezdívky.

Dále nebudete uvádět slova z delšího souvislého cizojazyčného textu.

Dále do seznamu nebudete dávat tyto velmi pravidelně tvořené odvozeniny, pokud SSČ uvádí slovo fundující: přivlastňovací adjektiva, pokud je v SSČ zachyceno výchozí substantivum (např. *tatínkův*, pokud slovník uvádí *tatínek*), negované tvary sloves (pokud je v slovníku zachyceno dané sloveso bez negace), tvary komparativu a superlativu (pokud je v slovníku zachyceno výchozí adjektivum nebo adverbium v pozitivu), pravidelně tvořená deverbální substantiva typu *psaní, hlazení, mytí, tvrdnutí* (pokud mají pravidelný význam a pokud je v slovníku zachyceno výchozí sloveso v odpovídajícím významu), pravidelně tvořená deverbální adjektiva typu *zuřící, žijící; odkryvší, přivolavší* (pokud je v slovníku zachyceno výchozí sloveso v odpovídajícím významu).

Pokud se však v korespondenci vyskytnou uvedené formy odvozené od slov, která SSČ nezachycuje, do seznamu je samozřejmě **zařadíte**.

Jiné odvozeniny ale zaznamenáváme i v případě, že SSČ obsahuje fundující slovo. Pokud se tedy v SSČ nenaleznou ani v přihnízďovaných podobách, pak je do seznamu zařadíme. To se týká např. deminutiv, vidových protikladů, sloves lišících se způsobem slovesného děje (*vidět* – *vidat*), negovaných podob jiných slovních druhů než sloves apod.

Pokud si nebudete jisti, raději slovo do seznamu zařadíte a dejte je do složené závorky.

Až budete mít seznam hotový, budete všechna jeho slova hledat ještě v Slovníku spisovného jazyka českého (SSJČ) a Příručním slovníku jazyka českého (PSJČ)!!!

Možno hledat i v elektronické verzi, pokud se v ní ale naučíte DOKONALE vyhledávat!!! Při vyhledávání je třeba si např. uvědomit, že starší slovníky uvádějí většinu sloves s ukončením na -ti, -ci (některá lidovější slovesa jsou ale i ve starších slovnících uváděna s ukončením na -t), takže je tak musíte zadávat do vyhledávacího řádku. Ve vytvářeném seznamu tuto odlišnost ale nereflektujte, tvary na -t, -ti, -ci berte za rovnocenné.

Pokud slovo ze seznamu v SSJČ najdete v odpovídající formě i významu, připojíte za závorku s číslem dopisu středník a za něj napíšete a modře zbarvíte: „**v SSJČ**“ a připojíte i všechny stylistické charakteristiky, které u daného slova a významu uvádí SSJČ (např.: poněk. zast., dř., hist., řidč., zř., *, †, nář., obl., obl. mor., obl. čes., lid., kniž., expr.).

Pokud najdete pouze jinou variantu formy (infinitiv na -ti, -ci se nepočítá jako jiná varianta než infinitiv na -t, viz výše) nebo tutéž formu v jiném významu, napíšete za středník nezamodřeně „**v SSJČ jen**“ a dále budete postupovat jako v podobných případech u SSČ, viz výše.

Nakonec budete slova ze seznamu vyhledávat v PSJČ. Pokud slovo ze seznamu v daném významu a formě ve slovníku najdete, napíšete a zeleně zbarvíte: „**v PSJČ**“. Dále budete postupovat jako u SSJČ.

Příklad seznamu

pakli (SSČ kniž.)	Pakli chce tam Dáda bydlet i tak ji tam nech neb podle práva jim to náleží a na půl budou platit vydání atd. (4881); v SSJČ ; v PSJČ
panimáma	Tak jsem byla ve městě a než jsem přišla, byla u nás jedna panimáma se podívat jak prý to máme zařízené. (4887); v SSJČ poněk. zast. ob.; v PSJČ lid.
pětiletká (SSČ dř.)	Technika až v pětiletce – na zem ráj nám přinese – v aeroplaně k Vám zaletí – ej! to bude legrace! (4969); v SSJČ ; v PSJČ
plnička	Možná, že se divíš, jak to dnes píš, ale mám právě děsně rozkřípanou plničku a s tou se nedá psát jinak, než stojatě. (4829); v SSJČ řidč.;
přestrašit	Ale já jsem už mými smutnými zkušenostmi s lidmi tak přestrašena, že nevěřím nikomu. (4574); v SSJČ ; v PSJČ
přítelka	Drahá přítelko # Tvůj dopis jsem obdržela. (4949); v SSČ jen přítelkyně ; v SSJČ poněk. zast.; v PSJČ *
pusička	Dlouho jsme se neviděli a nedali si pusíčku. (4875); v SSČ jen pusinka ; v SSJČ poněk. expr.; v PSJČ *
rozděšený	Včera jsem byla s tím opravdu rozděšená, a měla taky včera nějakou horečku, tak jsem měla strach, aby to nebyl zápal plic. (4819); v SSČ jen vyděšený ; v SSJČ jen vyděšený a rozděsiti , to řidč.; v PSJČ jen vyděšený a rozděsiti , to *
řidkavý	Japka máme řitkaví, na Šmehlice nadělals velké brázdy každý se ptá gdotó sázel, vječmeňu sme měli moc pcháči na hotmansku 3 trakače jeto všecko dost pječni jenom jestli to budem jest (4532); v SSČ jen řidký ; v SSJČ jen řidký ; v PSJČ lid.

učenník	V jednom bydlí on s rodinou, v druhé kuchyni spí kovářský učenník s tovaryšem a druhý pokoj se dvěma okny na silnici je pro mne. (4901); v SSČ jen učedník ; v SSJC poněk. zast.; v PSJC zast.
urlaub	Na velikonoc se těší moc vojáků že pojedou na urlaub. (4569); v SSJC zast. ob. a zast. voj. slang.; v PSJC lid. a starší voj. slang;
ušetřit (SSČ kniž.)	Já abych ho poněkud více navnadil ušetřím mu několik soust střídy z oloupaného rohlíku (4883); v SSJC kniž.; v PSJC kniž.
večír	Píšu ti to večír a ještě to tam posud hoří. (4929) (4532) (4581) (4901); v SSČ jen večer ; v SSJC ob.; v PSJC jen večer ;
velectěný	Nyní přicházím já první s velikonoční gratulací, aby Vám Pán Bůh dal zdraví, štěstí a Boží Požehnání a též i velectěným rodičům a celému přátelství. (4849) (4825); v SSJC poněk. zast.; v PSJC poněk. zast.
zcizovat se	Tím se ale jeden druhému zcizuje a nesou při tom oba velké risiko. (4939); v SSČ jen odcizovat se ; v SSJC řidč. kniž.; v PSJC kniž.
zdárně (SSČ kniž.)	Nemoc zdárně pokračuje a p. doktor měl ze mne radost, že jsem se zpravila. (4783); v SSJC poněk. kniž.; v PSJC